

У творах Ірванця практично не доводиться шукати іронічний підтекст – там, де автор іронізує, він робить це відкрито і прямо. Найчастіше відгукується в такому ключі на суспільні проблеми сьогодення. Попри риторичні запитання «Про що кричав?! Кому кричав?», Ірванець усе ж не полишає спроб виправити «вади суспільства».

ЛІТЕРАТУРА

1. «Бу-Ба-Бу» (Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак): Вибрані твори: Поезія, проза, есеїстика / Авторський проект, упоряд., бібліограф. відомості та прим. Василя Габора. – Львів: ЛА «Піраміда», 2007. – 392 с. (Серія: «Українські Літературні Групи»).
2. Голобородько Я. Прозора непроза Олександра Ірванця / Ярослав Голобородько // Голобородько Я. Артеграунд. Український літературний істеблїшмент. – К.: Факт, 2006. – С. 93-100.
3. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Тамара Гундорова. – К.: Критика, 2005. – 264 с.
4. Жулинський М. Подорож нащадків доктора Леонардо в безсмертя / Микола Жулинський // Україна. – 2008. – № 1. – С. 98-99.
5. Ірванець О. Лускунчик-2004: П'єси, вірші / Олександр Ірванець. – К.: Факт, 2005. – 208 с. – (Сер. «Непроза»).
6. Ірванець О. Очамимря: Повість та оповідання / Олександр Ірванець. – К.: Факт, 2003. – 184 с.
7. Ірванець О. Рівне/Ровно (стіна). Нібито роман / Олександр Ірванець. – Львів: Кальварія, 2002. – 192 с.
8. Перепадя О., Перепадя В. Олександр Ірванець: «Я не хочу брехати ні собі, ні читачеві» (інтерв'ю) / Олена та Володимир Перепаді // Українська правда. – 2002. – 30 квітня. – Режим доступу до газети: <http://www.pravda.com.ua/articles/4b1a9896d3de3/>
9. Семенченко О. Альтернатива у Києві / Олександра Семенченко // Ї: Незалежний культурологічний часопис / [гол. ред. Тарас Возняк]. – Львів, 2002. – Число 24: Покоління і молодіжні субкультури. – С. 127-145.
10. Семків Р. Час читати ретро / Ростислав Семків // Критика. – 2003. – Ч. 5. – С. 20-22.
11. Таран Л. «Тінь великого класика» у провінції (Рецензія на: Ірванець Олександр. «Тінь великого класика» та інші вірші. – К.: Молодь, 1991. – 69 с.) / Людмила Таран // Слово і час. – 1992. – № 9. – С. 84-85.
12. Ушкалов Л. Кілька слів про іронію та апокаліпсис / Леонід Ушкалов // Іронія: Збірник статей / Упоряд. О. Галета, Є. Гулевич, З. Рибчинська. – Львів: Літопис; Київ: Смолоскип, 2006. – С. 125-130.
13. Філоненко Н. М. Група «Бу-Ба-Бу» як явище українського літературного процесу кінця ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література» / Філоненко Наталія Михайлівна. – Луганськ, 2008. – 20 с.
14. Яценко А. Олександр Ірванець: «Культура – це я» (інтерв'ю) / Анна Яценко 30.08.2007 // Режим доступу до сторінки: www.unian.net/ukr/news/news-209868.html

Олександра ЛОТОЦЬКА

МОДЕЛЬ “ЛЮДИНА І МІСТО” У КОНТЕКСТІ ТВОРЧОСТІ О.ГЕНРІ І В. ПІДМОГИЛЬНОГО

У статті здійснено порівняльний аналіз творів американського письменника О.Генрі та українського новеліста В.Підмогильного. Намагаючись пізнати таємниці світу, розгадати одвічну загадку людини, Валер'ян Підмогильний та О.Генрі змалювали героїв з різними ціннісними орієнтаціями в житті, що дало можливість виділити своєрідну художню модель буття героїв у великому місті.

Ключові слова: інтертекстуальність, тематика, художня модель, людина і місто, урбанізм, маленька людина.

В статье осуществлен сравнительный анализ произведений американского писателя О. Генри и украинского новеллиста В. Подмогильного. Пытаясь познать тайны мира, разгадать извечную загадку человека, Валерьян Подмогильный и О. Генри обрисовали героев с разными ценностными ориентациями в жизни, что позволило выделить своеобразную художественную модель бытия героев в большом городе.

Ключевые слова: интертекстуальность, тематика, художественная модель, человек и город, урбанизм, маленький человек.

The article is a comparative analysis of the American writer O. Henry and Ukrainian novelist V. Pidmohylny. Trying to learn the secrets of the world, solve the eternal riddle of man, Valerian Pidmohylny and O. Henry described heroes with different value orientations in life, which gave an opportunity to allocate the original art model being heroes in the big city.

Keywords: intertextuality, themes, literary model, human and city, urbanism, little man.

Ідея порівняння часто перетворюється на зіставлення зовсім неподібних творів з наміром виявити “поодинокі нитки подібності в неспоріднених тканинах” [12, 7]. Адже порівняльне літературознавство шукає не подібностей, а зв’язків, не паралелей, а впливів. Такими, на нашу думку, є проблеми зіставлення особливостей “творчої поведінки” та виявлення меж інтертекстуальності у творах українського прозаїка-новеліста Валер’яна Підмогильного та яскравого представника американської літератури О.Генрі.

У сучасному українському літературознавстві сформувалася нова парадигма осмислення літературно-мистецьких явищ минулого, яка носить принциповий характер, оскільки дозволяє повернути у літературний контекст донедавна заборонені імена, вилучені творчі постаті, серед яких одне з чільних місць посідає Валер’ян Підмогильний. У той же час за кордоном твори письменника уважно вивчалися і неодноразово перевидавалися. У цьому плані чимало зробили Г. Костюк, Ю. Лавріненко, М. Тарнавський, М. Ласло-Куцук.

В Україні по-справжньому наукове вивчення художньої своєрідності творів В.Підмогильного розпочалося значно пізніше. Тільки в 90-х роках ХХ ст. з’явилися праці В. Мельника, С. Павличко, Р. Мовчан, В. Шевчука, Л. Коломієць, та інших, в яких висвітлюється творчість прозаїка, що є яскравим зразком високо інтелектуального та високо художнього мистецтва.

Досить цінною у цьому аспекті є книга М. Тарнавського – відомого літературознавця з Канади – переклад англomовного дослідження творів Підмогильного, що вийшла друком у 2004 році [209]. Один з розділів цього дослідження присвячений впливу західноєвропейського реалізму на українського письменника. Цей вплив, – як вважає автор, – “ішов, у першу чергу, через Гі де Мопассана і помітно відбився на трьох аспектах творчості, а саме – на сюжеті, техніці, темі” [12, 17]. Французький письменник був не лише улюбленим автором В.Підмогильного, а й літературним кумиром та учителем. „Мопассанівська манера заглиблення в суть внутрішнього світу особистості, вміння французького митця зобразити багатогранні людські характери, нешаблонні і часто непередбачувані в своїх діях, поєднати в одному творі іронію, скепсис, динамічний діалог і змістовий монолог, у вчинках, здійснених у певному душевному стані, або в слові якнайтонше відтворити психологію героїв – ось що реалізував у своїй творчості В. Підмогильний. У нього, як і в Мопассана, немає жодного випадкового персонажа (навіть епізодичного). Кожен з його героїв виконує важливу, лише йому відведену функцію”, – слушно відзначає С.Луцій [6, 55].

Факт літературного наслідування і запозичення як результат впливу художньої творчості французького письменника Гі де Мопассана, “до творів якого О. Генрі постійно звертався” [8, 91], на американського новеліста, було відзначено В. Оленевою. Цей вплив, – на думку дослідниці, – виявився передусім у техніці побудови фабули [Там само].

Оскільки проводимо паралелі на рівні інтертекстуального дискурсу, факт безпосереднього знання творчості Гі де Мопассана обома письменниками має принципове значення: за цієї умови можна говорити про ускладнений вид літературного наслідування, який умовно формує тричленну структуру на рівні текстів, де є першотекст (Гі де Мопассан) і два його інваріанти (О. Генрі, В.Підмогильний) різного рівня інтерпретації “чужого слова” у своїй творчості та у власній національній культурі.

“Діалог” О. Генрі – В. Підмогильний дослідниками творчості останнього не відзначено, не розглядалась і можливість впливу американського письменника на творчість Підмогильного. Відомо ж, що український митець досконало володів іноземними мовами і здійснював конгеніальні переклади світових класиків з французької та англійської. Окрім того, Підмогильний працював в редакції журналу “Життя й революція”, який друкував перші україномовні переклади О. Генрі. Тож є всі підстави вважати, що творчість американця була відома В. Підмогильному.

Одним із чинників, що зумовили схожість концепцій людини і світу у творчості представників таких далеких літератур, є й той факт, що, незважаючи на різницю у віці (О. Генрі (1862–1910), В. Підмогильний (1901–1937)), письменники були сучасниками. Не менш визначальними були й біографічні збіги. І В. Підмогильний, і О. Генрі пережили втрату ілюзій в особистому й суспільному житті. Доля американського письменника була незвичайна, що могла б сама стати темою захоплюючої розповіді. У долі цій було все, що сповнює людське життя драматизмом: було єдине, велике кохання, що обірвалося рано і трагічно, була втеча від суду, нелегальне існування на чужині під чужим іменем, потім – суд, каторжна в’язниця, а після звільнення – гучна письменницька слава і популярність.

В архівах українського письменника зберігається невеличка автобіографічна замітка, в якій привертає увагу оцінка свого життя самим В. Підмогильним: “Я оглядаюся на пережите. Де мої радощі? Життя перейдене, мов шлях заболочений. Шлях, що ним не йдуть, а бредуть, повільно пересуваючи ноги, не в силі скинути важкий налип багна. Стомлений у першому кроці, знеможений у подальших, я шукаю світлої плями на пройденому шляху і не знаходжу...” [7, 305]. Ці рядки якоюсь мірою проливають світло на безрадінний життєвий шлях письменника, на драматичну долю його літературного доробку.

Обидва митці жили у період глибоких суспільних змін початку ХХ століття. Панування певних ідеологій, соціальні перетворення, стрімкий технічний розвиток – все це зумовило виникнення спільних тенденцій у розвитку української та американської літератур. У творчості обох авторів під явною увагою до проблем “маленької людини” та аналізом питань моралі й особистої поведінки приховується глибокий інтерес до основних проблем людського існування.

Незважаючи на близькість художніх систем письменників, аналогій у тематиці їхніх творів небагато. Виявом інтертекстуальності у творчості В.Підмогильного та О. Генрі на тематичному рівні є розробка новелістами теми міста.

Тло, на фоні якого відбуваються події в творах Підмогильного і О. Генрі – здебільшого місто, і автори мають готову його філософію: “сліпий випадок”, не розбираючи, без жалю і радощів керує створіннями, що думають, ніби самі творять для себе своє життя.

Тема “міста” – наскрізна у творчості Підмогильного. У повісті В. Підмогильного “Третя революція” місто стає знаковим місцем, у якому сходяться всі правди і кривди: з нього йдуть усі накази, саме туди, в місто, “де жили дідичі”, “возились податки”, там “лунала чужа мова й зникав вихоханий у степах хліб” [11, 378]. Письменника хвилює проблема “село – місто”, але розв’язання її, на його думку, можливе, і саме устами своїх героїв він вказує, якими повинні бути взаємини між селом й містом: “Людськість хитається між дикунством і культурою. А їх треба поєднати, не протиставити!” [11, 362]

Ще в оповіданні “Старець” він так характеризував це місце:

“Місто шуміло й хвилювалось, кипіло й реготало. Життя виштовхувало вдень на вулиці його тисячі, десятки тисяч людей, котрі заклопотано бігали, метушились, щось думали, обмірковували, сміялись, плакали, сподівались і, нарешті помирали, – все це іноді тут же, на вулиці, а здебільшого під залізними дахами кам’яних мурів, що самі ж і утворили собі, аби ховатись на ніч для спочинку й кохання. Тих, що, знесилені і виснажені хворобами і турботами, конали, якнайшвидше забивали в дерев’яний футляр, кидали в землю, а життя вигонило на спорожене після них місце десятки нових людей, котрих родило кохання під залізними дахами кам’яних мурів” („Старець”) [11, 251–252].

Тема завоювання міста селом, яка вперше була висвітлена письменником у “Третій революції”, знаходить своє продовження й у романі “Місто”. М. Ткачук назвав його “першим урбаністичним романом в українській літературі, з новими героями, проблематикою та манерою оповіді” [13, 354]. Літературознавці нерідко перебільшували образ міста в художньому світі твору Підмогильного. Г.Костюк вважав його романом про Київ: “Описи знайомих колись і вже, можливо, призабутих вулиць, завулків, парків, Дніпра, пляжів, університету, академії, багатьох історичних та архітектурних пам’яток промовисто свідчать про це” [14, 315]. Слід наголосити, що сформоване в певних історичних умовах уявлення про художній простір як модель деякого природного простору зараз спрацьовує. З просторовим топосом “міста” у В. Підмогильного та О. Генрі пов’язана перш за все авторська модель світу, вибудована за власною схемою.

Основною сюжетною лінією роману є еволюція головного героя, Степана Радченка, який проходить шлях від ворожості і ненависті до примирення з Містом. Внутрішні зміни головного героя відображаються через зміни у його ставленні до урбаністичної культури. На початку твору Місто постає втіленням хаосу, дисгармонії. В уяві Степана воно підлягає знищенню. Усі надії він покладає на майбутню змичку міста і села, що призведе до поступового розчинення міської культури у сільській. Проте відбувається протилежне: сам Степан поступово асимілюється з Містом, розчиняється у ньому. Радченко осягає велич і значимість столиці – у “безконечно строкатому шумі” чує її голос, дуже биття могутнього серця міста, пізнає “його потайну істину” [10, 46].

Майже все “Місто”, – як зазначає Г. Кудря, – є “відображенням потоку свідомості головного героя, причому внутрішній монолог Степана Радченка В. Підмогильний часто передає з допомогою невластиво прямої мови, в яку переростає оповідь автора і навпаки, що давало підстави багатьом критикам ототожнювати Радченка з автором” [5, 6].

Американські та російські критики вважали розповіді про Нью-Йорк найважливішою частиною творчої спадщини О.Генрі. За вісім років життя в Нью-Йорку письменник створив понад 140 історій про місто, які друкувалися в популярних журналах, а з 1906 року почали видаватися у збірках: “Чотири мільйони”, 1906; “Запалений світильник”, 1907; “Голос міста”, 1908; “Вибране”, “Коловороті”, 1910.

Біографом Нью-Йорку назвав О. Генрі О’Коннор. Письменником, що зумів передати найважливіші прикмети великого міста першої декади ХХ століття, вважав його П. Кларксон.

І. Левідова, не применшуючи значення інших циклів у творчості О. Генрі, виділяє нью-йоркські новели як найбільш знакову частину, що розкриває особливості світогляду, проблематики і поетики письменника. На думку дослідниці, він може претендувати на роль піонера і новатора. “У чотирьох книгах цих новел ним створена справжня міфологія величезного міста, мозаїчна епопея буденного буття чотирьох мільйонів його жителів” [2, 8]. “Художником великого міста” назвав О. Генрі О. Анікст [1, 16].

Серед літературних попередників письменника найбільше значення мав С. Крейн. У нього запозичив О. Генрі образ міста-спрута, скупчення найгостріших соціальних суперечностей, контрастів убогості і розкоші. Імпонувала письменнику і багата імпресіоністська манера письма товариша по перу. Та О. Генрі до моменту створення нью-йоркської епопеї був уже цілком сформованим художником і елементи натуралізму органічно вплелися у реалістичну систему художніх засобів. Змальовуючи місто як живу істоту, О. Генрі символізував у його образі увесь устрій, з його незрозумілими зв’язками, в його непоборній і незбагненній суті. Водночас він виступав як осередок обставин, як вороже оточення людини – і тут письменник дотримувався реалістичної позиції, підкресливши рішучу залежність індивіда від умов його побуту. З весни 1902 року О. Генрі жив у самому центрі

району мебльованих кімнат і пансіонів – на Ірвінг-плейс, 55. Тісні помешкання будинків з коричневої цегли заповнювали молоді клерки, художники, репортери, артисти, страхові агенти та продавці. Життя і побут цих “самотніх душ”, їх маленькі радощі і великі надії були добре відомі письменнику. Скромний досвід репортера став у нагоді в Нью-Йорку. Він вивчав величезне місто з методичністю дослідника і пристрасною художника, бродив по вулицях вночі і вдень, заходив у парки і ресторани, приєднуючись до черг безробітних за безкоштовним супом, спостерігав за багатоликим нагвом, гармидером перехресть, трущобами і розкішними авеню. Місто приваблювало своєю потужністю і величчю, загадковістю і романтикою мільйонів різних доль і, водночас, відштовхувало і лякало контрастами, брудом і убогістю, гуркотом транспорту, одноманітною рутинною повсякденного існування, безжальністю натовпу, загубленістю і самотою маленької людини, – відчуттям, якого він довго не міг сам позбутися [2].

У новелах міського циклу письменник створив широку панораму буденного буття мільйонів. Своєрідною рамою для цієї картини слугували новели “Поєдинок”, “Голос міста”, “Як стати нью-йоркцем”, “Багдадський птах” і “Квадратура круга”, в яких створено урбаністичний пейзаж Міста Загиблих Душ, Багдада-над-підземкою, Країни ілюзій, Міста Сорока Каліфів. Нікому з письменників Америки ще не вдавалося так жваво, всесторонньо та історично правдиво намалювати місто контрастів, передати дух епохи прогресивних реформ: “Найшвидше природне втрачається у великому місті... Прямі лінії його вулиць і будівель, прямокутність його законів та суспільних звичаїв, незмінність прямолінійного напрямку його тротуарів, важкі, жорсткі, гнітючі і безкомпромісні правила, згідно з якими організовані всі сторони його життя – навіть відпочинок та спорт – безпристрасно демонструють презирливе заперечення заокругленої лінії Природи” [4, 173].

Концептуально важливий образ міста (у Підмогильного – Київ, в О. Генрі – Нью-Йорк) обидва письменники змальовують у конкретних часово-просторових ознаках, з чітко окресленим хронотопом. Обом авторам вдається зафіксувати особливості тодішнього побуту, характерне життя як Києва, так і Нью-Йорку. Митцям повною мірою вдалося яскраво змалювати всі верстви населення: від звичайної „сірої маси” до „пишної еліти”. Водночас місто, – на думку С. Павличко, – “не є просто темою, топосом чи типом пейзажу. Місто є символом певного типу свідомості як автора, так і його героя” [9, 210].

Центральна проблема новел О. Генрі про місто – доля маленької людини в антигуманному світі. Український письменник-інтелектуал, вихований на кращих зразках національної та європейської класики, також поставив людину в центрі своєї творчості. Недаремно Г.Костюк наголошував на тому, що “за багатством суспільних подій свого часу він не загубив людини. Він бачив її, розумів і творив її образ в усій суспільній, психологічній і біологічній складності” [14, 313].

Американський автор представляє місто гігантською машиною, що робить гроші, ламає природу людини, підпорядковує собі її здібності і таланти, розум і почуття, уніфікує її до потрібного їй коліщатка і гвинтика, перетворює на слухняний автомат. У новелі-гротеску “Роман біржового маклера” він подає концентрований образ нелюдяної системи. Письменник змальовує святу святих буржуазного світу – біржу; тут складаються і руйнуються стани, досягає апогею ажіотаж наживи. Біржовий маклер Гарві Максвелл, ледве переступивши поріг своєї контори, поринає в роботу грошової машини. Розрахунки, складні обчислення, нелюдський ритм, гонка нервів і мозку миттєво перетворили його на “тонку і сильну машину”, в автомат: “Акції та зобов’язання, позики і закладні, прибутки й цінні папери – це був світ фінансів, і в ньому не було місця ні для світу людини, ні для світу природи” [3, 297]. І лише вимкнувшись з системи розрахунків, маклер помічає блакитне небо і весняне повітря, живих людей навколо себе.

В. Підмогильного, як і О. Генрі, турбує відчуженість героя в місті-мегаполісі. Алієнація виникає у Степана Радченка з перших кроків абсурдного міського життя, в якому “все навкруги дивне і чуже. Він бачив тир..., ятки з морозивом, пивом, квасом, перекупок... Так звичайно тут є, так було... так буде і надалі. І всьому цьому він був чужий” [10, 26]. Цей стан відчуженості, настрашеності Радченко відчуває і вдруге, побачивши за вітриною гору книжок і серед них – лише одну читану: “В них немов зосередилось все те чуже, що мимоволі лякало його, всі небезпеки, що він мусів побороти в місті” [Там само, 26–27]; герой відчуває себе “посланцем, що виконує надзвичайно важливе, тільки чуже доручення” [Там само, 27].

Але місто для О. Генрі – не тільки царство машинної цивілізації. Голос Нью-Йорка – це звуки самого життя, що пробиваються наперекір стихії каменю і металу: “Щоб уявити собі це, треба взяти страшенну гуркотняву міста вдень, його сміх і музику вночі, урочисті звуки голосу доктора Паркгарста, галас на товчку, плач і глухе ремство коліс кебів, крики газетників, дзюркіт фонтанів по садах на даху, крикливість фруктівників та обкладинок на “Журналі для всіх”, шепіт закоханих у парку, – все це повинно звучати в твоєму “голосі міста”, але не скомбіноване, а злите. З усього цього треба зробити есенцію, з есенції – екстракт, екстракт звуковий. Одна крапля його дасть нам те, чого ми шукаємо” [3, 391–392]. Чує голос великого міста і герой українського автора: “Його вуха чули неvirазний гомін переплутаних слів, раптові вигуки, випадкову лайку і той гострий сміх, що, зринувшись десь, котиться, здається, з уст на уста, запалюючи їх по черзі, мов сигнальні вогні” [10, 44].

Обох письменників цікавить, передусім, маленька людина на полі великого болю й сум’яття. Вони геніально змалювали причини людської самотності, людського відчуження, які полягають в ідеологізації всіх сфер життя, всіх можливих виявів людської діяльності. Найбільш виразно ця думка прозвучала в романі “Місто”, а в оповіданнях “Собака”, “Проблема хліба”, “Син”, “В епідемічному бараці”, “Сонце сходить” автор

ставити проблему збереження в людині гуманного начала. В. Підмогильний та О. Генрі заглиблюються в думки й почування людини, яка попри екстремальні обставини, суспільні біди прагне залишатись сама собою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникст А. О. Генрі : [вступ. ст.] / А. Аникст // Избранные новеллы / О. Генри. – М. : Правда, 1985. – С. 5–20.
2. Генри О. : Био-библиографический указатель : к 50-летию со дня смерти / [авт. вступ. ст. и сост. И. М. Левидова]. – М. : Изд-во Всесоюз. Книжной палаты, 1962. – 143 с.
3. Генрі О. Вибране : Королі і капуста. Новели та оповідання / О. Генрі ; упоряд. Н. М. Торкут. – К. : А.С.К., 2006. – 704 с. – (Бібліотека зарубіжної літератури).
4. Генрі О. Оповідання = Short Stories / О. Генрі. – Харків : Фоліо, 2006. – 223 с.
5. Кудря К. М. Художні пошуки Валер'яна Підмогильного: концепція людини, риси національної ментальності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 “Українська література” / К. М. Кудря. – Х., 2001. – 18 с.
6. Луцій С. Український Любий друг? (В. Підмогильний – Місто) / С. Луцій // Слово і час. – 1998. – № 7. – С. 54–57.
7. Мовчан Р. Валер'ян Підмогильний / Раїса Мовчан // Письменники Радянської України, 20-30 роки : нариси творчості / [упоряд. С. А. Крижанівський]. – К., 1989. – С. 305–328.
8. Оленева В. И. Современная американская новелла : проблемы развития жанра / В. И. Оленева. – К. : Наук. думка, 1973. – 254 с.
9. Павличко С. Теорія літератури / С. Павличко ; передм. Марії Зубрицької. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 679 с.
10. Підмогильний В. Місто / В. Підмогильний ; упоряд. текстів та передм. Г. М. Кудрі. – Харків : Веста : Ранок, 2005. – 256 с.
11. Підмогильний В. Місто : роман. Оповідання / В. Підмогильний. – К. : Дніпро, 2004. – 384 с.
12. Тарнавський М. Між розумом та ірраціональністю : проза Валер'яна Підмогильного : пер. з англ. / М. Тарнавський. – К. : Пульсари, 2004. – 232 с.
13. Ткачук М. П. Наративні моделі українського письменства / М. П. Ткачук. – Тернопіль : ТНПУ : Медобори, 2007. – 464 с.
14. Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. : у 3 кн. Кн. 2 / упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко. – К. : Рось, 1994. – 720 с.

Д. ЛУКЬЯНЕНКО

ПОСТМОДЕРНА РЕЦЕПЦІЯ ФЕНОМЕНУ Г. С. СКОВОРОДИ

У статті проаналізовано способи художньої рецепції феномену Григорія Сковороди в українській постмодерній літературі. Запропоновано трирівневу модель рецепції, відповідно до особливостей освоєння Сковородинівського феномену: мотиви – тип літературного героя – власне художній образ. Способи реалізації зазначених складових розглянуто на прикладі романів Є. Пашковського «Щоденний жезл», Г. Пагутяк «Слуга з Доброміля», М. Штельмах «Р. С. Григорія Сковороди...».

Ключові слова: рецепція, гармонія, самопізнання, сродність праці, «нерівна рівність», мотив.

В статье проанализированы способы художественной рецепции феномена Григория Сковороды в украинской постмодерной литературе. Предложена трехуровневая модель рецепции, соответствующая особенностям освоения Сковородинского феномена: мотивы – тип литературного героя – собственно художественный образ. Способы реализации указанных составляющих рассмотрены на примере романов Е. Пашковского «Ежедневный жезл», Г. Пагутяк «Слуга из Добромилля», М. Штельмах «Р. С. Григория Сковороды...».

Ключевые слова: рецепция, гармония, самопознание, сродность труда, «неравное равенство», мотив.

The means of artistic reception of Grigoriy Skovoroda's phenomenon in Ukrainian postmodern literature are analyzed in this article. The three-level model of reception is offered according to the peculiarities of Skovoroda's phenomenon mastering: motives – type of literary character – namely artistic character. The ways of realizing the mentioned above components are considered by the examples of novels by E. Pashkovskiy «Daily rod», G. Pagutyak «Servant from Dobromil», M. Shtelmah «P. S. Grigiry Skovoroda».

Key words: reception, harmony, self-knowledge, job satisfaction, «unequal evenness», motive.

З-поміж постмодерних звернень до скovorодіани, на нашу думку, найбільший літературознавчий інтерес становлять твори Є. Пашковського «Щоденний жезл», Г. Пагутяк «Слуга з Доброміля» та М. Штельмах «Р. С. Григорія Сковороди...». При цьому зазначені твори доцільно проаналізувати, спираючись не на